

**ДО
ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО
ЖУРИ ЗА ЗАЩИТА НА
ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

СТ А Н О В И Щ Е

от д-р Асен Александров Воденичаров
доцент по гражданско и семейно право
в Правно-историческият факултет на
Югозападен университет „Неофит Рилски”

член на научно жури за публична защита на дисертационния труд на

Емилия Емилова Ганева

задочен докторант към катедра „Частноправни науки” при Университет за национално и световно стопанство, на тема „Преторският механизъм – *actio quod metus causa*, като подпомагащ, допълващ и коригиращ цивилното право и неговото възникване и развитие от *actio in factum* до *actio in ius*”, за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6.Право, докторска програма „Римско частно право”.

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 539 от 08.03.2023 год. на Ректора на Университета за национално и световно стопанство съм назначен за външен член на научното жури по процедурата за защита на дисертационния труд на Емилия Емилова Ганева за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Римско частно право”, като в това си качество представям следното становище:

Дисертацията на Емилия Емилова Ганева е насочена към изследването на историческото развитие на преторския механизъм за защита „акцията по отношение на страха“ (*actio quod metus causa*). Става дума за проблем възникнал в римското общество след края на Втората Пуническа война, т.е. след началото на III в. пр. Хр., когато в Града настъпват дълбоки социални и икономически промени, пряко следствие от нарасналите финансови възможности на римската аристокрация на основата на определяната в историографията „глобална икономика“. Става въпрос за наличието на интензивен презморски оборот, който довежда до значителна концентрация на печалби в ръцете на ограничен кръг от римската политическа върхушка.

Дотогава обществото е относително изравнено в икономическо отношение, което пряко се свързва с начина на разпределение на земите на римския народ между отделните фамилии. Трябва да се подчертае, че до този период именно

фамилията се свързва основно с виждането за частното в съзнанието на римляните. Победите над Картаген, Епир, гръцките градове и т.н. разрушават относително егалитарната структура на обществото като позволяват финансовият елит да се сдобие с все повече земя при организиранието за нейното разпределение търгове. Основен източник на богатство било управлението на римските провинции и особено на тези извън Италия като Сицилия, Сардиния, земите на Иберийския полуостров и пр. Тази картина се свързва със стремежа на римските управници в лицето най-вече на Сената и Консулите да се противопоставят на лошото управление и злоупотребите със събирането на приходите в провинциите за сметка на местното население, което често било римски съюзник.

Наред с това поради разоряването на дребните селяни във връзка с конкуренцията им с големите латифундисти в Италия в градовете и особено в Рим се развива и достига съществени размери градската беднота – пролетариатът, тези които допринасяли за обществото само с тяхното поколение (proles).

В тази социална среда насилието и заплахите стават забележим социален проблем. Той е видим не само в юридическите текстове, които отразяват значително по-късна реалност, но най-вече неюридическите извори като съдебната реторика, историческите съчинения, научните трактати от края на Републиката.

Дисертацията внимателно проследява тези процеси и стъпва основно на два изворови клъстър – този на юридическите текстове, и на другите литературни източници. Юридическият анализ е основно концентриран около развитието на Преторския едикт. Всъщност през Републиката това не е единен акт, а включва актове с общо нормативно значение на различни магистрати. На първо място това е Едикта на Градския претор, който започва да бъде издаван ежегодно в средата на I в. пр. Хр. Той е включвал две части – самият едикт, който има нормативен характер, и отделни декрети, издавани по повод конкретни случаи от преторите по време на техните годишни мандати под формата на декрети. В едиктите и в декретите тези магистрати създавали процедурни формули за разрешаването на споровете, които имали задължителен характер както за страните, така и за съдиите или арбитрите, които трябвало да разрешат спора от фактическа страна. Декретите обаче за разлика от едиктите имали характера на индивидуални актове и не се прилагали за други случаи, освен за тези, за които били предназначени. Тази практика била обобщавана и влизала в Едикта на следващия претор. В този смисъл Едиктът повтарял този от предходния мандат и се превръщал в Прехвърлящ се (траляктивен) акт. Освен този на Градския претор Едикт издавал и Перегринският, както и преторите, назначени за управлението на различните провинции. Освен преторите такива актове се издавали и от магистратите, които отговаряли за спазването на реда в градовете, т.нар. Курулски едили. Всички тези едикти били обединени, „кодифицирани“ през 130 г. сл. Хр. по времето на имп. Хадриан от най-известния юрист от епохата, Салвий Юлиан.

Именно при взаимодействието между едиктите на провинциалните, перегринските и градските претори се заражда специфичната форма на защита

при извършването на правни актове, причинени от страх. Те постепенно стават елемент от едиктите и след това от цивилното право.

Дисертацията детайлно е изследвала този процес.

Исторически преторската акция тръгва от Формулата на Октавий, където *metus* се определя като порок на съгласието, който води до „унищожаваност“, като е отразено съответното влияние на Аристотеловата Етика. Отразена е езиковата динамика в различните етапи от развитието на Защитата в Едикта, и в преминаването от нейната декретална към едикталната ѝ форма. Подчертана е връзката с репетундарното законодателство и е отстояна реиперсекуторната функция на акцията. Важен детайл в този въпрос е проследяването на формирането и развитието на вещните права като такива с абсолютен характер, което е продукт едва на развитото класическо мислене. Това е заключение в синхрон с последните научни резултати по този въпрос.

Работата има завършен характер, притежава необходимата структура (Увод, три глави, Апендикс, Заключение и Библиография), а по съществува си дискутира основните извори, свързани с темата и накрая се спира накратко на развитието на „Заплахата“ (*metus*) като правен институт в след-римското правно развитие до наши дни. Анализът в цялост се отличава със задълбоченост, изчерпателност и добросъвестност. Трудът се състои от 425 стандартни машинописни страници, изчислени на основата на броя на знаците в текста и под линия, съобразно модела за 1800 знака с разстоянията на страница. Използвана е обширна първична и вторична литература по темата, която след това е оформена самостоятелно в раздела Библиография. Структурата след главите следва схемата на раздели, параграфи, точки и подточки, видно и в нарочно подготвеното съдържание. В електронния docx вариант е достъпен и електронен текст по стилове.

Важно предимство на изследването е разглеждането на историографските тенденции в изучаването на института през различните етапи и методи на проучване в модерната наука. Става въпрос за периода след приемането на ГГЗ и разделянето на пандектистиката на цивилистика и правна история. Обърнато е внимание на стадия на историческия хиперкритицизъм, след това на монистичния поглед на правото от гледна точка на изключителното изследване само на юридическите извори и тяхната оценка на основата на доктринерните цивилистични модели и накрая се обръща внимание на последните тенденции на интердисциплинарните изследвания, които търсят разграничаването на днешните правни конструкции от социалните и историческите институти през Античността.

Като дискуссионно може да се изтъкне достигането до някои чисто научни хипотези за същността на защитата. Става въпрос за начина на интерпретиране на заключенията от чисто историческия анализ като приемането на изцяло реиперсекуторния характер на изследваната акция. Тук трябва да се има предвид възможността, предвидена в коментарите на Гай, за наличието на акции със смесен характер, чиято класичност днес вече се приема като безспорна.

При заключенията следва да се отрази и това, че всъщност първоначалната характеристика на защитата на повечето от институтите, които днес наричаме

облигационни, е била наказателна или с характер на религиозно очистване от нарушения, които са засегнали религиозно-правната хармония. Чисто светската гражданна защита е относително късно явление, което обяснява и сложната систематика на източниците на облигацията от времето на Ранната класика. В този смисъл категоричността при определянето на защитата не е винаги правилният критерий за научна оценка. Освен това начинът на извеждане на правото в Рим е имал по-скоро инцидентен, аномалистичен характер, отколкото систематичен модел на разсъждение, който би стъпил на дедуктивното заключение. Това е и основната отличителна черта на архаичния модел при сравнението му с модерното днес правно мислене.

Като изхождам от това, че представеният дисертационен труд съдържа научни и научноприложни резултати, представляващи принос в юридическата доктрина, че дисертантът притежава задълбочени теоретични и практически знания в областта на разглежданата материя и способности за самостоятелни научни изследвания, считам че дисертацията отговаря напълно на изискванията на чл.6, ал.3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, чл.27, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Вътрешните правила за придобиване на ОНС „доктор” в УНСС. Като изразявам категорично положителната си оценка, позволявам си да предложа на научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление „3.6 Право” на Емилия Емилова Ганева, задочен докторант за разработения от нея дисертационен труд на тема „Преторският механизъм – *actio quod metus causa*, като подпомагащ, допълващ и коригиращ гражданното право и неговото възникване и развитие от *actio in factum* до *actio in ius*”.

23.04.2023 год.
Гр.София

Член на научното жури:
/доц.д-р Асен Воденичаров/